



Gözde Aygün, Safiye Özvurmaz

Aydın Adnan Menderes University, Aydın-Turkey
gozde.-aygun@hotmail.com; sozvurmaz@hotmail.com

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2020.15.4.1B0096	
ORCID ID	0000-0001-9377-5638	0000-0002-1842-3058
CORRESPONDING AUTHOR	Gözde Aygün	

**SAĞLIK ÇALIŞANLARININ YAŞADIĞI İŞ KAZALARI VE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER
ÖZ**

Bu çalışma sağlık çalışanlarının yaşadığı iş kazaları ve ilişki faktörlerini belirlemek amacıyla yapılmış kesitsel bir çalışmadır. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan 610 sağlık çalışanı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak 40 soruluk anket formu ve Öztürk ve Babacan (2012) tarafından geliştirilen Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Pearson Chi-Square, Fisher's Exact testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sağlık çalışanlarının yaş ortalaması 29.11±6.11 olarak saptanıp, iş kazası sayısının 2.51±1.84 olduğu saptanmıştır. Sağlık çalışanları Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği'nden ortalama 131.48±36.18 puan almıştır. Sağlık çalışanlarında vardiyalı çalışanların çalışmayanlara göre, fazla mesai yapanların yapmayanlara göre iş kazası geçirme oranı daha yüksek bulunmuştur. Ameliyathane ve acilde çalışan sağlık çalışanlarında iş kazası oranı yüksek görülmektedir. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alan sağlık çalışanlarının iş kazası geçirme oranı almayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda farklı örneklem gruplarında iş kazaları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi; risk gruplarına yönelik eğitim aktivitelerine yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı, Mesleki Kazalar, Sağlık Çalışanı, İş Güvenliği, İş Kazaları

OCCUPATIONAL ACCIDENTS EXPERIENCED BY HEALTHCARE EMPLOYEES AND RELATED FACTORS

ABSTRACT

This study is a cross-sectional study conducted to determine the occupational accidents experienced by healthcare workers and their relationship factors. 610 healthcare professionals working in Aydın Adnan Menderes Application and Research Hospital constituted the sample of the study. A 40-question questionnaire and the Occupational Safety Scale in Hospitals developed by Öztürk and Babacan (2012) were used as data collection tools in the study. Pearson Chi-Square and Fisher's Exact tests were used to evaluate the data. As a result of the research, the average age of healthcare workers was determined as 29.11±6.11 and the number of occupational accidents was found to be 2.51±1.84. Healthcare workers received an average of 131.48±36.18 points from the Hospital Occupational Safety Scale. Health workers had a higher rate of accidents than those who worked in shifts and those who worked overtime compared to those who did not. The rate of occupational accidents is observed to be high among healthcare workers working in operating rooms and emergency departments. The rate of having an occupational accident was found to be lower for healthcare workers who received Occupational Health and Safety Training than those who did not. Evaluation of occupational accidents and related factors in different sample groups in line with these results; It is recommended to include training activities for risk groups.

Keywords: Occupational Health, Occupational Accidents, Health Worker, Job Security, Work Accidents

How to Cite:

Aygün, G. ve Özvurmaz, H., (2020). Sağlık Çalışanlarının Yaşadığı İş Kazaları ve İlişkili Faktörler, Medical Sciences (NWSAMS), 15(4):123-132, DOI: 10.12739/NWSA.2020.15.4.1B0096.



1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kaza olay gerçekleştiğinde hemen veya daha sonradan zarar verme nitelikleri bulunan olaydır. Kaza sonucunda ölüm ve ya sakatlıklar meydana gelebilir [1]. İş kazaları da geçirilme şekline, oluşumuna ve kayıplarına göre sınıflandırılmaktadır [2]. İş kazalarının oluşum sebepleri içinde insan dahil birçok faktör yer almaktadır. Ortam faktörleri ve kişisel faktörler olmak üzere ikiye ayırırsak bu faktörler arasında doğru orantı bulunmaktadır. Kişisel faktörler olarak isimlendirdiğimiz eğitim, sağlık durumu, kişisel ekipman kullanımı, kurallara uyma ne kadar iyi olur ve eğitim düzeyi ne kadar yüksek olursa kaza riski de o kadar azalmaktadır [3]. Güvensiz ortam ise işyerinde yeterli sağlık ve güvenlik önlemleri alınmadığında ya da bir aksaklık olması durumunda meydana gelir. Güvensiz ortam örnekleri olarak yetersiz aydınlatma, gürültü, kaygan zemin, yeterli kişisel koruyucu donanımların bulunmaması, güvensiz yapılmış makine ve alet sayılabilir [4 ve 5]. İş kazaları ile iş sağlığı ve güvenliği kavramlarının arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. İş insanın hayatını idame ettirebilmesi için zihinsel ve bedensel olarak her türlü uğraş olarak sayılırken, mal ve hizmet üretiminin temelidir. İş sağlığı çalışanlar için sağlıklı bir çevre oluşumunu kapsarken, iş güvenliği ise çalışma ortamında var olan ya da olabilecek risk ve tehlikelerin yok edilmesi, önlenmesine yönelik kural ve önlemler bütününe kapsamaktadır. İş sağlığının temel amacı çalışanın işin olumsuz etkilerinden korunması olarak genellenmektedir [6]. İş Sağlığı ve Güvenliği yetersiz sağlanırsa önce çalışanı, daha sonra çalışanın ailesini ve dolaylı ya da dolaysız yoldan toplumu da etkilemektedir. Maddi ve manevi kayıplar oluşturması İş Sağlığı ve Güvenliği'nin yeterli sağlanması durumundaki önemi vurgulamaktadır [7].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFINCE)

Sağlık çalışanın odaklarını; birey, aile ve toplum oluşturmaktadır. Temel amaçları içinde buldukları toplumun var olan sağlık sorunlarını saptama, iyileştirme çalışmaları, hastalıklardan korunma ve sağlığı geliştirme yer almaktadır. Bütün ülkelerde en fazla iş istihdamı olan gruplardan birisi sağlık çalışanlarıdır [8 ve 9]. Sağlık hizmetlerinde diğer hizmet gruplarında da olduğu gibi birçok işyeri faktörü bulunmaktadır. Örnek olarak kan alan bir hemşirenin eline iğne batması, pozisyon verirken yaşadığı ergonomik sıkıntılar, işyeri ortamında çeşitli makinaların oluşturduğu gürültüler sayılabilmektedir [10]. Karaer ve Özmen'in (2016) 137 sağlık çalışanı üzerinde bir devlet hastanesinde sağlık çalışanlarının iş güvenliğini saptamak amacıyla yaptığı bir çalışmada, sağlık personelinin meslek hastalığı ve iş kazası geçirme durumları incelendiğinde çalışanların yarısından fazlasının (%53.3) meslek hastalığı, yine yarısından fazlasının (%59.9) iş kazası geçirdiklerini ifade ettiği belirlenmiştir. Yapılan başka bir çalışma da ise hemşirelerin %68'inin, doktorların %32'sinin, tüm personelin yarısından fazlasının çalışma hayatlarında en az bir kez kesici-delici alet yaralanmalarına maruz kaldıkları saptanmıştır [11 ve 27]. Hastane hizmetleri çok tehlikeli grupta yer almaktadır. Her yıl 16 milyon enjeksiyon yapılmaktadır. Bunların içinde tedavi, aşılama, kan transfüzyonları bulunmaktadır. Sağlık personelinde her yıl 3 milyon yaralanma olmaktadır. Bu da kan yolu ile bulaşan hastalıkların riskinin ne kadar yüksek olduğunu gösterir. HBV, HCV, HIV vakalarının bir kısmı kaza sonucunda oluşmaktadır. Sonuç olarak sağlık personelinin maruz kaldığı iş kazalarını kesici delici alet yaralanması, kan ve vücut sıvısı maruziyeti, kas ve iskelet sistemi yaralanmaları, alerjik reaksiyonlar, şiddet maruziyeti, zehirlenme, trafik kazaları ve diğer kazalar olarak sınıflandırabiliriz [12, 13, 14 ve 15]. Bizim de bu çalışmadaki amacımız, sağlık çalışanlarının iş kazaları ve etkili faktörleri tespit ederek bu popülasyona ait bilgileri literatüre kazandırmasıdır.



Araştırma Soruları:

- Sağlık çalışanlarının iş kazası geçirme sıklığı nedir?
- Sağlık çalışanlarının iş kazası geçirme sıklığı ile ilişkili faktörler nelerdir?

3. MATERYAL VE METHOD (MATERIALS AND METHODS)

Bu çalışma; Bir üniversite hastanesinde sağlık çalışanlarının yaşadığı iş kazaları ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi amacıyla planlanmış olan kesitsel tipte bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan 1037 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Çalışanların tamamı evren olarak kabul edilmiştir. Verilen sağlık çalışanı sayısından 610 kişiye ulaşılabilmektedir. Çalışmaya sağlık çalışanlarının anket uygulaması döneminde raporlu, yıllık izin ya da doğum izninde olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmayan 427 sağlık çalışanı katılamamıştır. Yapılan Post Hoc güç analizinde (Etki boyu: 0.3; alpha:0.05) çalışmanın gücü 0.99 bulunmuştur. Araştırmada literatür taranarak araştırmacı tarafından geliştirilen sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özelliklerini, sağlık durumu alışkanlıklarına ilişkin özelliklerinin, mesleki özelliklerini ve sağlık çalışanlarının son 1 yılda geçirdiği iş kazalarını sorgulayan 40 soruluk anket formu ve Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği kullanılmıştır. Öztürk ve Babacan tarafından 2012 yılında geliştirilen Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği 45madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Mesleki Hastalıklar ve Şikayetler (13 madde), Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemleri (6 madde), Kazalar ve Zehirlenmeler (5 madde), Yönetmelik Destek ve Yaklaşımlar (7 madde), Malzeme, Araç ve Gereç Denetimi (5 madde), Koruyucu Önlemler ve Kurallar (5 madde), Fiziksel Ortam Uygunluğu (4 madde) olmak üzere 7 alt boyutu vardır. Cronbach Alpha değeri: 0.96'dır. Güvenirliği için madde toplam korelasyon değerleri: 0.47-0.74'dür. Olumlu yönde ifadelerden oluşan 6 maddelik likert tipi bir ölçektir. Olumlu ifadelerden oluşan ölçek "1-Kesinlikle Katılmıyorum" - "6-Tamamen Katılıyorum" arası puanlanmaktadır. Ölçeğin toplam puan aralığı 45-270 puanları arasındadır.

Ölçeğin 270'e yakın puan alınması hastanelerde iş güvenliğinin sağlandığını, 45'e yakın puan alınması iş güvenliğinin sağlanmadığını göstermektedir. Bu puanlar, karşılaştırma yapabilmek için madde sayısına bölündüğünde ölçek toplamında ve alt faktör düzeyinde 1 ile 6 puan arasında değer almakta ve bu şekli ile ölçek puanları değerlendirilmektedir. Araştırmanın bağımlı değişkeni sağlık çalışanlarında iş kazaları bağımsız değişkenleri ise demografik özellikler, çalışma koşulları ve iş güvenliği olarak belirlenmiştir. Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS Statics Version 24 paket programında yapılmıştır. Kategorik verilerin gruplar arasında karşılaştırılmasında Pearson Chi-Square, Fisher's Exact, Ki-Kare Trend analizleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Pearson ve Spearman's rho korelasyon analizleri ile değerlendirilmiş p<0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nden kurum izni, araştırmada kullanılan ölçek izni, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan Protokol No:2018/034, 27.08.2018 tarihinde izin alınmıştır. Tez Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından HF-18017 proje numarası ile desteklenmiştir.

4. BULGULAR (RESULTS)

Tablo 1'de sağlık çalışanlarının demografik özelliklerine göre kurumlarında son bir yılda iş kazası geçirme durumları dağılımı

incelendiğinde; cinsiyet değişkeni açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$).

Tablo 1. Sağlık çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri ve çalışma koşulları ile son 1 yılda iş kazası geçirme durumlarının karşılaştırılması

(Table 1. Comparison of the socio-demographic characteristics and working conditions of healthcare professionals with the occupational accident situation in the last 1 year)

Değişkenler		Son 1 Yılda İş Kazası Geçirme Durumu				X ²	p
		Evet		Hayır			
		n	%	n	%		
Yaş Grupları	25 ve Altı	40	19.9	161	80.1	0.101	0.751
	26-34 Arası	62	20.9	235	79.1		
	35 ve Üstü	20	17.9	92	82.1		
Cinsiyet	Kadın	95	22.6	326	77.4	5.589	0.018
	Erkek	27	14.3	162	85.7		
Meslek	Hekim	30	19.5	124	80.5	4.671	0.341
	Hemşire	66	20.1	263	79.9		
	Ebe	5	23.8	16	76.2		
	Paramedik	6	40	9	60		
	Diğer (Sağlık Memuru, Tekniker)	15	40	76	83.5		
Eğitim Durumu	Lise	16	22.2	56	77.8	0.000	1.000
	Ön Lisans	19	17.1	92	82.9		
	Lisans	51	20.6	196	79.4		
	Lisans Üstü	36	20	144	80		
Medeni Durum	Evli	60	22.3	209	77.7	1.598	0.206
	Bekar	62	18.2	279	81.8		
Gelir Durumu	Gelir Giderden Az	41	23.4	134	76.6	3.378	0.185
	Gelir Gidere Eşit	60	20.3	236	79.7		
	Gelir Giderden Fazla	21	15.1	118	84.9		
Çocuk Sahibi Olma	Var	34	19.4	141	80.6	0.050	0.823
	Yok	88	20.2	347	79.8		
Çocuk Sayısı	Yok	88	20.2	347	79.8	0.025	0.876
	Tek Çocuk	17	18.7	74	81.3		
	2 Çocuk	15	20.8	57	79.2		
	3 Çocuk ve Üzeri	2	16.7	10	83.3		
Çalışma Şekli	Vardiyalı	105	21.6	380	78.4	4.025	0.045
	Vardiyalı Değil	17	13.6	108	86.4		
Haftalık Çalışma Saati	40 Saat	33	16.5	167	83.5	2.278	0.131
	41 Saat ve Daha Fazla	89	21.7	321	78.3		
Haftalık Nöbet Sıklığı	1-2 Nöbet	48	19.4	199	80.6	0.633	0.426
	3 Ve Daha Fazla Nöbet	58	22.3	202	77.7		
Fazla Mesai	Var	101	22.2	354	77.8	5.406	0.020
	Yok	21	13.5	134	86.5		
Dinlenme Odası	Var	56	20.7	215	79.3	0.134	0.714
	Yok	66	19.5	273	80.5		

Katılımcıların cinsiyet ile son 1 yılda iş kazası geçirme dağılımı incelendiğinde kadın çalışanların %22.6'sının (n=95), erkek çalışanların %14.3'ünün (n=27) iş kazası geçirdiği saptanmıştır. Kadın çalışanların erkek çalışanlardan daha fazla iş kazasına maruz kaldığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının çalışma koşulları ve özelliklerine göre kurumlarında son bir yılda iş kazası geçirme oranları dağılımı incelendiğinde, çalışma şekilleri ve fazla mesai varlığı açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur

($p < 0.05$). Sağlık çalışanlarının çalışma şekilleri ile son 1 yıldaki iş kazası geçirme arasındaki dağılım incelendiğinde vardiyalı çalışanların %21.6'sının ($n=105$), vardiyalı çalışmayanların %13.6'sının ($n=17$) iş kazası geçirdiği bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının vardiyalı çalışanların çalışmayanlara göre iş kazası geçirme oranı daha yüksek bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının fazla mesai yapma durumu ile son 1 yıldaki iş kazası geçirme dağılımı incelendiğinde fazla mesai yapanların %22.2'sinin ($n=101$), fazla mesai yapmayanların %13.5'inin ($n=21$) iş kazası geçirdiği bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının fazla mesai yapanların yapmayanlara göre daha fazla iş kazası geçirdiği saptanmıştır. Sağlık çalışanlarının haftalık çalışma saati, haftalık nöbet sıklığı ve son 1 yıl içinde iş kazası geçirme durumları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 2'de araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alma ve son 1 yılda iş kazası geçirme durumu açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Sağlık çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alma durumu ile son 1 yıl iş kazası geçirme durumu arasındaki dağılımları incelendiğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alanların %18.7'nin ($n=106$), almayanların %37.2'nin ($n=16$) iş kazası yaşadığı bulunmuştur. İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alan sağlık personelinin almayanlara göre iş kazası geçirme oranı daha düşük bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alma ile "Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına İlişkin Tebliğ"i okuma durumlarına göre kurumlarında son bir yılda iş kazası geçirme oranları dağılımı incelendiğinde; "Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına İlişkin Tebliğ"i okuma durumları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 2. Sağlık çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği eğitimi alma ile " hasta ve çalışan güvenliğinin sağlanmasına ilişkin tebliğ" okuma durumlarına göre kurumlarında iş kazası geçirme durumlarının karşılaştırılması

(Table 2. Comparison of healthcare professionals' having an occupational accident in their institutions according to their reading of the "communiqué on ensuring patient and employee safety" and receiving occupational health and safety training)

Değişkenler	Son 1 Yılda İş Kazası Geçirme Durumu				X ²	p	
	Evet		Hayır				
	n	%	n	%			
İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Alma Durumu	Evet	106	18.7	18.7	81.3	8.563	0.003
	Hayır	16	37.2	27	62.8		
"Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına İlişkin Tebliğ"i Okuma Durumu	Evet	60	19.2	253	80.8	0.277	0.599
	Hayır	62	20.9	235	79.1		

Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarından son 1 yılda iş kazası geçiren sağlık çalışanlarının %86.8'i ($n=105$) kesici delici alet yaralanmasına maruz kalarak yaralandıklarını bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarından son 1 yılda iş kazası geçiren sağlık çalışanlarının %89.3'ü ($n=108$) el-parmak bölgesinden, yaralandıklarını bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarından son 1 yılda iş kazası geçiren sağlık çalışanlarının %81.8'i ($n=99$) kişisel koruyucu bariyer kullandıklarını bildirmişlerdir. Sağlık çalışanlarının kaza sırasında %83.5'i ($n=101$) eldiven kullandıklarını beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarından son 1 yılda iş kazası geçiren sağlık çalışanlarının kazanın olduğu gün %60.3'ü ($n=73$) kazayı etkilenen olay olduğunu

bildirmişlerdir. Sağlık çalışanlarının, %48.8'i (n=59) yorgun olduğunu bildirmiştir. Tablo 3'de Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeğinin toplam Cronbach Alfa değeri orijinal çalışmada 0.96 olarak bulunmuştur. Araştırmamızda Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği'nin toplam güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.994$ olarak bulunmuştur. Alt boyutlarının ise Mesleki Hastalıklar ve Şikayetler $\alpha=0.916$, Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemleri $\alpha=0.873$, Kazalar ve Zehirlenmeler $\alpha=0.901$, Yönetmelik Destek ve Yaklaşımlar $\alpha=0.865$, Malzeme Araç ve Gereç Denetimi $\alpha=0.865$, Koruyucu Önlemler ve Kurallar $\alpha=0.913$ ve Fiziksel Ortam Uygunluğu $\alpha=0.882$ olduğu görülmektedir. Toplam madde korelasyonları da 0.40'ın üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sağlık çalışanlarının hastanelerde iş güvenliği ölçeği alt boyut puan ortalamaları ve güvenilirlik analizi
(Table 3. Occupational safety scale sub-dimension mean scores and reliability analysis of healthcare workers in hospitals)

Ölçek Alt Boyutları	Madde Sayısı	Median	Min	Max	$\bar{x} \pm SS$	C. Alfa
Mesleki Hastalıklar ve Şikayetler	13	1.69	1	6	1.88±0.86	0.916
Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemleri	6	4	1	6	3.84±1.35	0.873
Kazalar ve Zehirlenmeler	5	2.8	1	6	2.88±1.3	0.901
Yönetmelik Destek ve Yaklaşımlar	7	2.14	1	6	2.38±1.07	0.865
Malzeme, Araç ve Gereç Denetimi	5	3.4	1	6	3.33±1.32	0.865
Koruyucu Önlemler ve Kurallar	5	4.2	1	6	4.06±1.37	0.913
Fiziksel Ortam Uygunluğu	4	4.25	1	6	4±1.47	0.882
Genel	45	2.96	1	6	2.92±0.8	0.944

5. TARTIŞMA (DISCUSSION)

Bu araştırma Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde çalışan sağlık çalışanlarının iş kazaları ve ilişkili faktörlerinin belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya hekim, hemşire, ebe, paramedik ve diğer (sağlık memuru, tekniker) olmak üzere 610 sağlık çalışanı katılmıştır. Katılım sayısının az olmasının nedeni olarak yoğun çalışma saatleri, sağlık çalışanlarının vakit ayırmada zorluk yaşaması, iş hayatının oluşturduğu yorgunluk sebebiyle çalışmaya katılmada isteksizlik olarak düşünülmektedir. Sağlık çalışanlarında iş kazası sayısının 2.51±1.84 olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan sağlık çalışanlarının Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ortalaması 131.48±36.18 (min=45-max=270) olarak saptanmıştır. Araştırmamızda Hastanelerde İş Güvenliği Ölçeği'nin toplam güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.994$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının 0.60' tan büyük olması, kullanılan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu da çalışmada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılıklarının iyi olduğunu göstermektedir. Namal (2016) Hemşirelerin İş Kazalarının Değerlendirilmesi isimli çalışmada iş kazası ile cinsiyet ve medeni durumlar arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Cooke CE, Stephens JM. Clinical 'in (2017) kadın çalışanlarda iğne yaralanmasının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda kadın sağlık çalışanlarının erkek sağlık çalışanlarına göre daha fazla iş kazası geçirdiği saptanmıştır. Kadın sağlık çalışanlarının yapılan iş bakımından fiziki yapısından ötürü daha çok ergonomik etkilenmelere maruz kalmaları ve sağlık iş istihdamında daha fazla yer almaları ile ilgili olabilmektedir [16 ve 17]. Yorulmaz ve ark (2017) kesici delici alet yaralanma oranı değerlendirmesinde meslek gurubuna göre oranları incelediğinde en fazla stajyer ve hemşirelerde olduğunu saptamıştır. Evik ve ark (2015) sağlık



çalışanlarında kesici, delici alet yaralanmalarının değerlendirilmesinde yaralanmaların %58'ini hemşireler oluşturmaktadır. Araştırmamızda en fazla iş kazasına geçiren meslek paramedik, ebe, hemşire, hekim ve diğer gruplar olarak bulunmuştur. Paramediklerin en fazla acil biriminde göre yapması çalışmamızda da acil de çalışanların iş kazasına fazla maruz kalan gruplardan olması bunu desteklemektedir [18 ve 19].

Evik ve ark (2015) yaptığı çalışmada yaralanmaların %88'inin pertükan olduğu saptanmıştır. Yaralanmaların %28'inde enjeksiyon işlemi yer almaktadır. En fazla yaralanmaya neden olan materyal iğne ucu olarak bulunmuştur. Cooke CE, Stephens JM. Clinical (2017) sağlık çalışanlarında hepatit B ve hepatit C enfeksiyonlarının 37%-39%'unun nedeni iğne yaralanmaları olduğunu saptamıştır. Araştırmamızda en fazla kesici-delici alet yaralanmalarının gerçekleştiği ve yaralanmaya sebep olan materyal olarak en çok iğne olduğu saptanmıştır. Yaralanma sırasındaki yapılan işlemin kan alma olduğu saptanmıştır. Bunların çoğunun çalışma saatleri, hasta sirkülasyonunun fazla olması, bakım verilen hasta sayısının fazla, sağlık personeli sayısının yetersiz olması, acele hareket etmek yüzünden kaynaklanabileceği düşünülmektedir [17 ve 19].

Dikmen ve ark (2014) yaptıkları çalışmada sağlık çalışanlarından katılımcıların %63.4'ü meslek hayatı boyunca en az bir kere kesici-delici cisimle yaralandığını saptamıştır. İzgi ve Türkmen [2012] yaptıkları çalışmada taşeron sağlık personellerinin %34.4'ünün iş kazası geçirdiğini saptamıştır. Cebeci (2016) yaptığı çalışmada sağlık çalışanlarının yarısından fazlasının çalışma hayatlarında en az bir kez kesici-delici alet yaralanması yaşadıklarını tespit etmiştir. Yazar ve ark (2016) sağlık çalışanlarının %59'nun en bir kez delici alet ile yaralandığı görülmüştür. Sohn ve ark (2006) Kore'de 370 sağlık çalışanında yapılan bir çalışmada sağlık çalışanlarının %71.1'inin kesici delici alet yaralanması geçirdiği saptanmıştır. Araştırmamıza katılan sağlık personellerinin iş kazası geçirme durumuna göre dağılımları incelendiğinde, meslek hayatları boyunca %38.9'unun [n=237], son 1 yılda iş kazası geçirme durumuna göre dağılımları incelendiğinde, %20'sinin (n=122) iş kazası geçirdiği görülmektedir. Araştırmamızda iş kazası türlerinde en fazla kesici-delici alet yaralanmalarının meydana geldiği görülmektedir. Bu yaralanmaların özelliklerinin araştırılması, tanımlanması ve eğitim ile kesici-delici alet yaralanmalarının azaltılabileceği düşünülmektedir [20, 21, 22, 23 ve 24].

Soylu ve ark (2014) yaptığı çalışmada vardiyalı olarak çalışmakta olan sağlık çalışanlarında obstrüktif uyku apne sendromu önemli bir sağlık sorunu olarak bulunmuştur. Aynı zamanda dikkat eksikliği de saptanmıştır. Özdemir ve ark (2018) iş güvenliğinin, toplumsal işlev ve yaşamın diğer yönlerini de etkilediğini bulmuştur. Ceylan [2009] hemşirelerin günlük uyku saatlerine göre iş kazası geçirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmuştur. Farkın günde sekiz saatten fazla uyuyan hemşirelerden kaynaklandığı görülmüştür [25 ve 26]. Araştırmamızda uyku saati ile iş kazası arasında anlamlı bir fark bulunamazken sağlık çalışanlarının çalışma şekilleri ile son 1 yıldaki iş kazası geçirme arasındaki dağılım incelendiğinde vardiyalı çalışanların %21.6'sının (n=105), vardiyalı çalışmayanların %13.6'sının (n=17) iş kazası geçirdiği bulunmuştur. Katılımcılarda vardiyalı çalışanların çalışmayanlara göre iş kazası geçirme oranı daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların fazla mesai yapma durumu ile son 1 yıldaki iş kazası geçirme dağılımı incelendiğinde fazla mesai yapanların %22.2'sinin (n=101), fazla mesai yapmayanların %13.5'inin (n=21) iş kazası geçirdiği bulunmuştur. Katılımcılarda fazla mesai yapanların yapmayanlara göre daha fazla iş kazası geçirdiği saptanmıştır. Araştırmamıza katılan sağlık çalışanlarının kaza günü etkileyen olay varlığına %48.8 yorgundum, %24 fazla mesai yapıyordum, %14.9 nöbet sayım fazlaydı, %14.9 acıkmıştım cevabını verdiği görülmektedir. Bu çalışmalar



göstermektedir ki vardiyalı çalışanlarda uyku bozukluğu ve yorgunluk sorgulanmalı, gerekli incelemelerin, tekitlerin, tedavilerin yapılması iş kazalarının önlenmesi ve daha verimli bir çalışma için hayati derecede önem arz etmektedir.

Karaer ve Özmen (2012) sağlık çalışanlarında iş güvenliği ile ilgili yaptıkları çalışmada araştırmanın yapıldığı hastanede sağlık taraması ve kayıt sistemleri kazalar ve zehirlenmeler, malzeme, araç-gereç denetimi, koruyucu önlemler ve kurallar ve fiziksel ortam uygunluğu alt boyutlarında iş güvenliğinin yeterli düzeyde sağlandığı; meslek hastalıkları ve şikâyetler, yönetsel destek ve yaklaşımlar alt boyutlarında ise iş güvenliğinin yeterli düzeyde sağlanmadığı saptanmıştır. Öztürk ve ark (2012) çalışan sağlık personelinin iş güvenliği ölçeği toplamında tüm sağlık personeli hastanelerinde iş güvenliğinin sağlandığı belirtmiş, ancak Meslek Hastalığı ve Şikâyetler, Yönetsel Destek ve Yaklaşımlar Boyutunda iş güvenliği yetersiz bulunmuştur. Burunkaya ve ark (2017) sağlık çalışanlarının çalışan güvenliği uygulamalarından memnuniyetleri ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi düzeyi ile ilgili yaptıkları çalışmada katılımcılara uygulanan Hastanelerde İş Güvenliği ölçek puanını düşük bulunmuştur [27, 28 ve 29]. Araştırmamızda sağlık personellerinin Hastanelerde İş Güvenliği Ölçek puanı düşük bulunurken ölçek alt boyutlarında; Mesleki Hastalıklar ve Şikâyetler, Kazalar ve Zehirlenmeler, Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemleri ölçek alt boyut puanlarında iş güvenliğinin yetersiz bulunmuştur. Hastane yönetim birimleri tarafından bu konuların gözden geçirilmesi, meslek hastalığı ve şikâyetlere yönelik hizmet içi eğitimlerin arttırılması kurum açısından daha olumlu sonuçlara ulaşılması ve iş güvenliğinin daha iyi sağlanması açısından önemlidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Bir üniversite hastanesinde sağlık personelinde iş kazaları ve ilişkili faktörlerin saptanmasıyla ilgili yapılan çalışmada; Sağlık çalışanları Hastanede İş Güvenliği Ölçeği'nden ortalama 131.48±36.18 puan almıştır. Sağlık çalışanlarında vardiyalı çalışanların çalışmayanlara göre, fazla mesai yapanların yapmayanlara göre iş kazası geçirme oranı daha yüksek bulunmuştur. İş kazası geçirme dağılımı incelendiğinde kadın çalışanların erkek çalışanlara göre daha fazla iş kazası geçirdiği bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının son bir yılda geçirdikleri iş kazaları incelendiğinde yaralanmaya sebep olan materyalin en çok iğne ucu %87.8 olduğu bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi alma durumu ile son 1 yılda iş kazası geçirme dağılımları incelendiğinde eğitimi alanların, iş kazası geçirme oranı eğitimi almayanlara göre daha düşük bulunmuştur. İş kazası geçiren kişilerde kişisel koruyucu ekipman kullanma durumu yüksek bulunmuştur. En fazla eldiven kullanılırken diğer kişisel koruyucu ekipmanların daha az kullanıldığı saptanmıştır. Sağlık çalışanlarında iş kazası meslek olarak gruplandığında en fazla iş kazası oranı; Paramedik, Ebe, Hemşire, Hekim ve diğer gruplar olarak saptanmıştır. Sağlık çalışanlarında uyku sorunu varlığı olanlarda ve 41 saat ve daha üzeri çalışanlarda iş kazası oranı daha yüksek bulunmuştur. Sağlık çalışanlarının meslek grupları, kronik hastalık varlığı, bedensel engel durumu, sürekli ilaç kullanma durumu, sigara kullanımı, alkol kullanımı, günlük uyku saati, uyku sorunu varlığı, uyku sorunu varlık nedenleri, düzenli egzersiz yapma durumu, düzenli beslenme durumu ve son 1 yıl içinde iş kazası geçirme durumları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.



NOT (NOTICE)

Bu çalışma "Bir Üniversite Hastanesinde Sağlık Çalışanlarının Yaşadığı İş Kazaları ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi" başlıklı Doç.Dr. Safiye Özvurmaz danışmanlığındaki yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışmanın etik kurul onayı Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Karar No: 2018/034; Tarih: 22/10/2018).

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Kahya, E. ve Özkar, D., (2014). İş Güvenliği (2. Baskı). Eskişehir, Esogü Yayın.
- [2] Dizdar, N.E., (2001). Kaza Sebeplendirme Yaklaşımları. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz, 21-29.
- [3] Cankurt, M.Z., (2007). İşyeri Çalışma Sistemi ve İşyeri Fiziksel Faktörlerinin İş Kazaları Üzerindeki Etkisi. TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi: 20(6), 21(1), 80-104.
- [4] Meydanoğlu, A., (2013). Sağlık Çalışanlarının Sağlığı ve Güvenliği. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi. 2(3):193-197.
- [5] Şirzai, H., Doğu, B., Erdem, P., Yılmaz, F. ve Kuran, B., (2015). Hastane Çalışanlarında İşe Bağlı Kas İskelet Sistemi Hastalıkları. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, Ankara. 2(49):135-140.
- [6] Serin, G. ve Çuhadar, M.T., (2015). İş Güvenliği ve Sağlığı Yönetimi Sistemi, SDÜ Teknik Bilimler Dergisi. 5(2):44-59.
- [7] Erci, B., (2016). Halk Sağlığı Hemşireliği. Anadolu Nobel Tıp Evleri, Elazığ.
- [8] Kavuncubaşı, Ş. ve Yıldırım, S., (2010). Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi. Siyasal Kitapevi, Ankara, 35.
- [9] Bilir, N., (2016). İş Sağlığı ve Güvenliği, Güneş Tıp Evleri, Ankara, 371.
- [10] Gürer, A., (2018). Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Güvenliği. Journal of Health Services and Education. 2(1):9-14.
- [11] Cebeci, H., (2013). Hastanelerde İş Kazaları ve Çalışan Güvenliği: Karabük Şehir Merkezi Örneği. Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi. 1(1):62-82.
- [12] T.C. Resmi Gazete, İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Risk Grupları Listesi Tebliği. 13 Nisan 2004, Sayı:25432.
- [13] Devedbakan, N., (2008). Sağlık Çalışanlarında İş Sağlığı ve Güvenliği. Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası, Ankara, 131-115.
- [14] WHO, Guideline on the use of safety-engineer ed syringes for intramuscular, intradermal and subcutaneous injections in health-care settings. <file:///C:/Users/User/Downloads/9789241549820-eng.pdf> (24.02.2020).
- [15] Akgün, S., (2015). Sağlık Sektöründe İş Kazaları. Health Care Academician Journal. 2:67-75.
- [16] Başoğlu, N.I.T., (2016). Devlet Hastanelerinde Hemşirelerde İş Kazalarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- [17] Cooke, C.E. and Stephens, J.M., (2017). Clinical, Economic, Andhumanisticburden of Needlestick Injuries in Healthcareworkers. Med Devices (Auckl). 29(10):225-235.



- [18] Yorulmaz, M., Evirgen, H. ve Yıldız, A., (2017). Kesici Delici Alet Yaralanma Oranı Değerlendirilmesi: Bir Kamu Hastaneler Örneği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6:245-254.
- [19] Evik, G., Uslu, M., Kaya, Ş., Gülsün, Ş. ve Dede, G., (2015). Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi Sağlık Çalışanlarında Kesici Delici Alet Yaralanmalarının Değerlendirilmesi. *Mediterranean J Infect Microb Anti Microb*, 4-9.
- [20] Dikmen, A.U., Medeni, V., Uslu, İ. ve Ayran, S., (2014). Ankara'da Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Sağlık Personelinin Geçirdiğini İfade Ettiği İş Kazalarının Değerlendirilmesi. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik dergisi*. Temmuz-Ağustos-Eylül, 22-29.
- [21] İzgi, C. ve Türkmen, Ö.H., (2012). Akdeniz Üniversitesinde Taşeron Sağlık İşçilerinin İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Durumu Tespit. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*. 10(3):160-173.
- [22] Cebeci, H., (2013). Hastanelerde İş Kazaları ve Çalışan Güvenliği: Karabük Şehir Merkezi Örneği. *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*. 1(1):62-82.
- [23] Yazar, S., Yüçetaş, U., Özkan, M. ve Zülcan, S., (2016). Sağlık Çalışanlarının Delici Kesici Aletler ile Gerçekleşen Yaralanma Deneyimleri ve Yaralanmaya Yönelik Alınacak Tedbirler. *İstanbul Med*. 17:5-8.
- [24] Sohn, J.W., Kim, B., and Han, S., (2006). Mental Health of Healthcare Workers Who Experience Need Lestick and Sharps Injuries. *J Occup Health*, 48(6):474-9.
- [25] Soylu, Ö., Erboy, F., Örnek, T., Atalay, F., Altınsoy, B., Tanrıverdi, H., Uygur, F. ve Tor, M., (2014). Tıp Fakültesi Hastanesinde Çalışan Hemşire ve Araştırma Görevlisi Doktorlarda Horlama ve Obstrüktif Uyku Apne Sendrom Sıklığının Araştırılması. *Pulmonol*. 16:105-109.
- [26] Ceylan, C., (2009). Hastanede Çalışan Hemşirelerin Bildirimlerine Dayalı İş Kazalarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir. 66.
- [27] Karaer, G. ve Özmen, D., (2016). Sağlık Çalışanlarının İş Güvenliği: Devlet Hastanesi Örneği. *Türkiye Klinikleri*. 8(4):306-316.
- [28] Öztürk, H., Babacan, E. ve Anahar, E.Ö., (2012). Hastanede Çalışan Sağlık Personelinin İş Güvenliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi*. 1(4):252-268.
- [29] Barunkaya, B., Topal, K., Eroğlu, G. ve Gerklioğlu, Ç., (2017). Sağlık Çalışanlarının Çalışan Güvenliği Uygulamalarında Memnuniyetleri ve İş Sağlığı Güvenliği Kanunu Hakkındaki Bilgi Düzeyleri, Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, 13, 1-17.